

DİNLER TARİHİ ARAŞTIRMALARI-V

**DİNLER TARİHÇİLERİ GÖZÜYLE
TÜRKİYE'DE MİSYONERLİK**

TÜRKİYE DİNLER TARİHİ DERNEĞİ YAYINLARI

TÜRKİYE DİNLER TARİHİ DERNEĞİ

Yayın No: 5

ISBN: 975 - 94505 - 5 - 0

**Bütün Yayın Hakları Türkiye Dinler Tarihi Derneği'ne Aittir.
Birinci Baskı: Kasım 2005, 700 adet**

DİN DEĞİŞTİRMEDE ETKİLİ OLAN PSİKO-SOSYAL FAKTÖRLER VE BURSA'DA MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

Arş. Gör. Celal ÇAYIR*

Psikoloji, sosyoloji, antropoloji uzun bir süre din değiştirmeyi/değişimini nasıl tanımlayacakları problemi ile uğraşmışlardır. Bununla ilgili olarak birçok din değiştirme tipolojisi ortaya çıkmıştır. Mesela W. James (1902), din değiştirmeyi gerçekleşme hızına göre âni ve aşamalı olarak ikiye ayırmıştır. Richardson (1958), din değiştirmeyi insanı etkileyen psikolojik güçler ve sosyal baskının durumuna göre aktif ve amaçlı olarak ele almıştır.¹ Thóless (1923), din değiştirme hadisesini entelektüel, ahlakî ve sosyal olarak üç kısımda ele almıştır.² Din değiştirme ya da dindarlaşma ile ilgili araştırmaları değerlendiren Lofland ve Skonovd (1981), entelektüel, mistik, deneysel, duygusal, yeniden uyanış ve cebri olmak üzere toplam altı tip din değiştirme modeli belirlemişlerdir.³

Çeşitli araştırmacılar tarafından belli başlı din değiştirme modelleri bulunmakla birlikte, her bir ferdi din değiştirme olayının kendine mahsus özellikleri vardır. Bu yüzden din değiştirme hadisesini tek bir bakış açısı ve modelle açıklamaya kalkışmak, bizim bu olayı yanlış anlamamıza sebep olabilir.⁴

Din değiştirme hadisesi, belli başlı tek bir faktörü olmayan, çok kapsamlı ve çok yönlü sonuçlar doğuran, değişik şekil, şart ve kişinin yetiştiği kültürel bağlamlarda gerçekleşen ferdi bir tecrübedir. Her dinde, her devirde, küçük çocuklar hariç her yaş grubunda gerçekleşebilmektedir.⁵ Psikologlar daha çok Yahudi ve Hıristiyanlıktaki din değiştirme olaylarını incelemişler ve o dinlerle ilgili din değiştirme modellerini öne sürmüşlerdir. Budizm ve İslâm gibi Batılı olmayan çok az çalışma vardır. (Yakın zamandaki örnekler için bkz: Köse, Neden İslâm'ı Seçiyorlar, 1996; Harold, Christian conversion from İslâm: Social, cultural, communicant, and supernatural factors of conversion and faithful church participation 1996; Mogensen, Contextual Communication of The Gospel To Pastoral Fulbe In Northern Nigeria, 2000, 2002)

Livingstone, Müslümanların din değiştirmesinde kendine has tipik özelliklerinin bulunmadığını, din değiştirmedeki genel faktörlerin burada da geçerli olduğunu söyler. Bununla ilgili olarak Kuzey Afrika'daki Müslümanların Hıristiyan olmalarında, diğer dinlerde olduğu gibi radyo yayınlarının dinlenmesinin, İncil çalışma gruplarının ve misyonerlik amacıyla kurulan evlerin etkili olduğunu söylemektedir.⁶

* Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Araştırma Görevlisi.

¹ Raymond F. Poloutzian & James T. Richardson & Lewis L. Rambo, "Religious Conversion and Personality Change". Journal of Personality, 67:6.1999. (çev: Şükran Çevik. Yayınlanmamış Doktora Semineri) s.1052-1053.

² Robert H. Thouless, An Introduction to the Psychology of Religion, 3rd edition, London 1971, s.104.

³ Al i Köse, Neden İslâm'ı Seçiyorlar, İSAM Yayınları, İstanbul 1997, s.79-80.

⁴ Köse, a.g.e., s.97.

⁵ Hayati Hökelekli, Din Psikolojisi, T.D.V. Yayınları, I.Baskı, Ankara 1993, s.292.

⁶ Greg Livingstone, Planting Churches in Muslim Cities: A Team Approach, Grand Rapids: Baker Book House, 1993, 153-154.

David Harold (1996)⁷, Fas, Tunus, Cezayir bölgesinde yaptığı çalışmasında, Hıristiyan misyonerlerin Müslümanlara yönelik yürüttükleri faaliyetleri şu şekilde belirtmektedir:

- Hıristiyanlık propagandasını yapan radyo yayınları
- Hz. İsa filminin izlettirilmesi
- Yazılı basının misyonerlik propagandası için kullanılması
- Özel sağlık kuruluşlarının faaliyeti
- Özel yabancı dil kursları ve okulların faaliyeti
- Yüz yüze görüşme ve tanışma
- Tercümanlık bürolarının çalışmaları
- İncil dağıtma bürolarının çalışmaları
- Misyonerlik amaçlı açılan evler
- İncil yazışma kursları

Misyonerlerin kendi dinlerini yaymak amacıyla diğer toplumlarda kullandıkları yöntemlerin ülkemizde de etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bunların dışında misyonerlerin turizm amaçlı kurdukları çeşitli taşeron şirketler yoluyla çalıştıkları bilinmektedir.

DİN DEĞİŞTİRMEDE ETKİLİ OLAN PSİKO-SOSYAL FAKTÖRLER **Kültürel Yabancılaşma**

Her toplumun kendine has sosyo-kültürel yapısı mevcuttur. Yeni kuşaklara aktarılan kültürün üç başlık altında toplanması mümkündür. Bunlardan **birincisi** din, gelenek, görenek, töre, etnik köken, mezhep gibi unsurların kültürle aktarılmasıdır ki biz buna **manevî kültür** de diyebiliriz. Özellikle din, toplumda birleştirici bir güç özelliğini taşımaktadır. Toplumun çoğunluğu tarafından benimsenen ve yaşatılan dinin terk edilmesi/değiştirilmesi, toplumsal birliğin parçalanması olarak düşünülebilir. Özellikle bizim gibi doğu toplumları için din, toplumsal bütünlüğün sağlanmasında çok önemli bir faktördür. İkinci olarak aktarılan unsur ise **ulusal kültürdür**. Toplumların 'kendi' olarak kalabilmelerinde ve diğer toplumlar tarafından asimile olup yok olmaktan kurtulmalarında ulusal kültürün korunması en önemli bir faktördür. Din değiştiren kişilerin, genellikle kendi toplumlarından yabancılaşmış kişilerden oluştuğunu görmekteyiz. Aktarılan üçüncü unsur ise, bilim, teknik, felsefe gibi öğeleri içeren ve bir topluma özgü olmayan genel geçerliği olan **evrensel kültürdür**. Evrensel kültür, tarihsel bir dönemde dünya ölçüsünde yaygın ve hâkim olan, diğer kültürlere baskın çıkan herhangi bir "çoğul kültür"dür. Günümüzde batı kültürü, "evrensel kültür" olma iddiasındadır. Fakat bu, Batı kültürünün hâlen yaşayan diğer kültürlerden "üstün" ve "iyi" olduğu anlamına gelmez; sadece var olan diğer kültürlere baskın çıktığı ve dünya ölçüsünde yaygınlaşmış olduğu anlamına gelir.

Hâkim Kültürün Gücü

Ortaçağda İslâm medeniyetinin Avrupa'da etkili olması, onun batıdan üstün olmasına bağlıydı. İslâmî değerler, okullar, hastaneler ve kütüphanelerle hayatın içinde

---

⁷ David Harold, Christian conversion from Islam: Social, Cultural, Communicant, and Supernatural Factors of Conversion and Faithful Church Participation, Trinity International University, 1996 (Basılmamış Doktora Tezi), s.80-90.

yaşatılıyordu. Büyük Abdurrahman döneminde 133 000 meskenli Kurtuba'da 600 camii, 300 hamam, 50 hastane, 80 resmî ilkokul, 17 yüksek tahsil veren medrese, 20 kütüphane bulunmaktaydı. Avrupa bu yüzyıllarda giyim kuşamdan gündelik yaşama kadar İslâm medeniyetinin her alanına ilgi duymaktaydı ve ona özeniyordu. Her yerde Arapça isimler moda idi. İncil'in bile Arapça okumanın daha kolay olacağını herkes kabul ediyordu. Avlara Piskopos'u bu durumdan şikâyetini şu şekilde dile getiriyordu: "Dindaşlarımdan pek çoğu Arapça şiir ve hikâyeler okuyorlar. İslâm teolog ve filozofların eserlerini cerh etmek için değil, bilakis Arapça'nın doğru, açık ve zarif üslûbu ile belirtilen şekilde öğrenmek için inceliyorlar. Mukaddes kitapların Latince şerhlerini okuyan bir lâik bu gün nerede....." ".....Ne yazık ki bütün Hıristiyan gençleri değerlerini gösterebilmek için sadece 'Arap dil ve edebiyatını öğreniyorlar!.....Muazzam masraflarla onlardan büyük kütüphaneler kurup, bu literatürü harikulade ve takdire şayan olduğunu her yerde söylüyorlar"⁸

Günümüzde hâkim olan kültür "Batı Kültürü" olduğu için, Müslüman toplumlari için artık tersi bir durumun söz konusu olduğunu söylememiz mümkündür. Artık toplumumuzda taklit edilmeye çalışılan, özenilen yaşam biçimi, batı tarzı bir yaşam biçimidir. Bunun etkisiyle özellikle genç nesil, Batı'nın cazibesine kendini kaptırmış durumdadır. Farkında olmadan Hıristiyan değerlerini ve yaşam tarzını benimsemiştir.

Kitle İletişim Araçlarının Etkisi

İnsanların kendi toplumlarından yabancılaşması, kültürlerinden uzaklaşması sonucu milli kimliğin yok olması kaçınılmaz bir hal almıştır. Köknel'e göre kitle iletişim araçlarının tüm insanlar üzerinde olumsuz etkisi olduğunu açıklamaya çalışılan beş kuram⁹ bulunmaktadır:

1- Toplumsal öğrenme kuramı: Kitle iletişim araçlarında yer alan kötü örnekler, çocukları ve gençliği olumsuz etkileyebilir.

2- Saldırgan anlatım ve boşalma: Kitle iletişim araçlarında yer alan şiddet vb. olumsuz görüntüler, çocuk ve gençleri olumsuz anlamda etkileyebilir.

3- Duygu ve heyecanın uyarılması kuramı: Kitle iletişim araçlarındaki bazı programlar insanlarda kaygı, korku, endişe, düşmanlık, kin, nefret gibi duyguların ortaya çıkmasına sebep olabilir.

4- Bilişsel yeni bağlantılar: Kitle iletişim araçlarındaki bazı programlardan etkilenen gençler, gördükleri bu olaylar ile kendi yaşamları arasında bağlantı kurarak aileye, çevreye kötü davranışlarda bulunabilirler.

Geleneksel kültürümüzde evin büyüğü kabul edilen, saygı duyulup örnek alınan büyüklerimizin yerini günümüzde TV almıştır. Aile bireyleri arasında iletişimin kopmasına sebep olduğu gibi, yetişkin ve gençler için de birçok problemi kaynağı haline gelmiştir. Kendilerin empoze edilen lüks yaşam biçiminin gerçekleşmemesi durumunda da hayal kırıklığı, yaşamdan zevk almama, huzursuzluk ve tatminsizlik gibi birçok olumsuzluğun da kaynağını teşkil etmektedir

Televole Kültürü

Toplumun bir kısmı tarafından kınanmış olmakla birlikte özellikle çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu büyük bir kesimin beğeni, takdir, özentî, kıskançlık ve ilgi ile

⁸ Ali Bulaç, İslâm Dünyasında Toplumsal Değişme, Beyan Yayınları, 3.Baskı, İstanbul 1983, s. 41-43.

⁹ Köknel , a.g.e, s.107-108.

izlediği “televole” programları, “televole alt kültürü”nü meydana getirmiştir. Bu tür programları izleyen gençler, büyük bir özenti ile kendilerine sunulan bu tür hayat tarzlarını yaşayabilmek için ahlakî olmayan her türlü yola başvurmuşlardır.¹⁰

Olumsuz Dindar İmajı

Ülkemiz görsel ve yazılı basınında dindarlarla ilgili olumsuz bir imaj öne çıkarılmaktadır. Özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin kimlik oluşumu sürecinde, bu olumsuz dindar imajının önemli bir etkisi olmaktadır. Toplum tarafından din/dindar, hor ve hakir görülmekte, aşağılanmakta ve alay konusu edilmektedir. Toplumsallaşmaya adım atan genç için, dindarın yaşam biçiminin hiçbir cazibesi yoktur. Toplumda herkes gibi onurlu bir birey olarak yaşamak isteyen ergenin, kendisini rahatsız edecek, sıkıntıya sokacak “dinî bir kimlik” sahibi olmaktan uzak durması kaçınılmaz bir durumdur. Bunun sonucu olarak kendi toplumundan yabancılaşmakta, kopmakta, alternatif inanç ve ideolojilere inanmaya açık hale gelmektedir.

Dindarın olumsuz imajı ile ilgili olarak Türk basınının önemli bir kısmına baktığımız zaman, din adamı karikatürlerinin alay konusu olacak bir şekilde resmedildiğini görmemiz mümkündür. Başta sarık, belde kuşak, bacakta şalvar, ayakta takunya, elde abartılı derecede iri bir tespih, üstü başı perişan. Türk filmlerinin çoğunda da toplumda hiç itibarı olmayan, muska ve büyü yapan, üstü başı dağınık, saç-sakalı birbirine karışmış zavallı bir karakter tiplemesi olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bu olumsuz dindar karakterleri, gençlerin bilinçaltılarında dine karşı tavır almalarına ve dinden uzaklaşmalarına etki etmektedir.

Batılılaşma ve Batılı Yaşam Tarzına Özenti

Batılı olmayan toplumların modernleşme ile birlikte Batılı değerleri özümseyerek “Batılılaşacağı” iddia edilmektedir. “Batı toplumları yaşam biçimlerini ambalajsız sunmadıkları gibi, Batılı olmayan toplumlar da modernleşme sürecinde bu yabancı değerleri ayıklayabilecek durumda değillerdir. Bu yüzden günümüzün ve geleceğin kültürlerinde Batı’nın damgası görülecektir.¹¹ Halkın çoğunluğunun Müslüman olduğu ülkemizde, din değiştirip Batı’ya ait Hıristiyan kimliğinin benimsenmesi önemli bir hadisedir. İnsanımızın din değiştirip Hıristiyan olmasında, kendi millî ve dinî değerlerinden uzaklaşıp Batılı değerleri ve yaşam tarzını benimsemiş olmasının büyük etkisi söz konusudur.

Bursa Amerikan Kız Kolejinde okuyan kız öğrencilerin Hıristiyan olmalarının nedenleri üzerine yapılan yorumlar, temel olarak kültür buhranı kavramı çevresinde odaklaştığını görmekteyiz. Sebep ve sonuç kurgusundaki farklılıklara rağmen hemen her yazar, Türkiye’nin Cumhuriyet devrimlerinden sonra bir kültür bunalımına girdiği konusunda hemfikirdir. Bir görüşe göre gençleri bu tür sapkınlıklara iten şey, laik terdisat prensipleri yüzünden çocukların dinî bilgilerden mahrum bırakılmasıdır.¹²

Misyonerlik Faaliyetleri

Din, toplumu birleştirici bir özelliğe sahiptir. Bu yüzden din değiştirme hadisesini bu bütünün parçalanması olarak ele almamız mümkündür. Din değiştirmeyi sağlayan en önemli etkenlerin birisi misyonerlik faaliyetidir. Özellikle depremler,

¹⁰ Köknel, a.g.e., s.100-101.

¹¹ Kadir Canatan, Bir Değişim Süreci Olarak Modernleşme, İnsan Yayınları, İstanbul 2005, s.43.

¹² Erol Güngör, Türkiye’de Misyoner Faaliyetleri, İstanbul 1999, s. 35.

ekonomik kriz gibi belirli dönemlerde misyonerlik faaliyetinin yoğunlaştığını görmekteyiz. İnsanların zor anlarındaki çaresizliğinden istifade edilip, yardım yapma maskesi ile yaklaşılmakta ve bu insanî zaafıtan istifade edilmeye çalışılmaktadır. Misyonerler faaliyetlerini daha çok insanımızın psiko-sosyal ihtiyaçlarını dikkate alarak yürütmektedirler. Fertlerin içinde buldukları bireysel ve toplumsal sıkıntılar göz önüne alınarak, ekonomik ve sosyal mahrumiyetlerin giderilmesi temel alınmaktadır. Muhataplarının karşısına ilk etapta doğrudan dinî bir söylemle çıkmaktan özenle kaçınılmaktadırlar. İnsanî problemler ön planda tutularak, bunların giderilmesine yardımcı olunmaya çalışılmaktadır. Sıkıntı içinde olan kişilerle iletişim kurup bu tür sıkıntıda bulunan insanları kendi gruplarına kazandırmaya çalışmaktadırlar.

Misyonerler, kendilerine yeni katılan adaya karşı olabildiğince nazik tavırlar sergilerler. Diğer grup üyeleri tarafından kendisine karşı gösterilen azami ilgi, yakınlık ve değer verilme durumu, kendisinin grupla bütünleşmesinde önemli derecede etkilidir. Grup üyelerince kabul edildiğini hisseden kişi, böylelikle katıldığı gruba karşı daha olumlu duygular geliştirmeye başlar.¹³

Grup içinde birbirine güven, bağlandığı grubun diğer gruplardan üstün olduğuna inanma, grup içinde saygı görme, üyelerin gruba bağlılıklarının devamı için önem arz etmektedir. Bununla birlikte, üyeler arasında çekicilik ve kişilerin birbirine bağlılığı grup üyeliğinin devam etmesine etki eden başka bir unsurdur. Bütün insanlar, olumlu duygular hissettikleri kişilerle bir arada bulunmaktan, onlarla sevinç ve kederlerini paylaşmaktan hoşlanırlar. Grup üyeleri arasındaki bu tür olumlu duygular, bireylerin gruba bağlılığındaki "aidiyet" duygusunu daha da pekiştirmektedir.¹⁴

Yüz Yüze Görüşme

Birçok araştırmacı din değiştirmede en önemli faktörün **yüz yüze görüşme** olduğunu belirtmektedir. Yüz yüze görüşme, kişilerle birebir iletişime geçmenin bütün din değiştirmelerde önemli bir etkisi söz konusudur.¹⁵ Bizim daha önceki çalışmamızda¹⁶ Hristiyanlığa geçişte en etkili olan faktörler içerisinde % 32 arkadaş vasıtası, % 16 bir misyonerle tanışarak ve % 8'lik oranla evlilik yolu ile din değiştirmenin gerçekleştiğini tespit ettik. Konu ile ilgili olarak Diyarbakır Protestan Kilisesinde yapılan diğer bir çalışmada¹⁷ deneklerin % 50'sinin din değiştirmesinde en etkili olan faktörün yüz yüze görüşme olduğu görülmektedir. Bütün bu oranlar, duygusal olarak etkilenmenin din değiştirmelerdeki etkiyi göstermesi bakımından önemlidir.

Yalnızlık, sıkıntı ve problem içinde olan birey, temas haline geçtiği kişi ile arkadaşlık, davranışlardan etkilenme, hayran olma, bağlanma gibi duygusal olarak

¹³ Hogg, Michael, Sosyal Psikolojik Açıdan Grupla Bütünleşme, çev: Aliye Maviî Aktaş, Sistem Yay., İst 1997, s.35.

¹⁴ Hogg, a.g.e., s.107.

¹⁵ Harold, adı geçen tez, s.84.

¹⁶ "Hristiyan Misyonerlerin Hedef Kitleleri Olarak Gençler ve Hristiyan Olmalarında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkiler". (Prof. Dr. Hayatî Hökelekli & Arş. Gör. Celal Çayır), Türk Dünyasında Misyonerlik Sempozyumu, Çanakkale 15-17 Nisan 2005, s. 10-11 (Yayınlanmamış bildiri).

¹⁷ "Diyarbakır Kilisesi ve Misyonerlik", M. Hadî Tezokur, Türk Dünyasında Misyonerlik Sempozyumu, Çanakkale 15-17 Nisan 2005, s.12 (Yayınlanmamış bildiri).

etkilenmektedir. Din değiştirmelerde etkili olan başka bir unsur da hiç şüphesiz ki duygusal olarak etkilenmedir.¹⁸

David Harold, yaptığı araştırmasında 40 kişiden 12 kişinin (%30), Hıristiyanlığa yüz yüze görüşme sonucu geçtiğini ifade etmiştir. Misyonerlerin çoğu gittikleri ülkeye bir iş kurmak üzere oraya gelip yerleştikten sonra öncelikle bölge halkı ile bütünleşmek için yörenin dilini ve geleneklerini öğrenmekle içe başlamaktadırlar. Daha sonra çevresindeki insanlara Hıristiyanlığı aşılamaya çalışmışlardır.¹⁹

Bir dine inanma ihtiyacı her insanda mevcut olan bir duygudur. Kişilerin inanma ihtiyacı doğru bir şekilde yerine getirilmezse, yerini yanlış inançların doldurması kaçınılmazdır. Bu yüzden, dinden çıkanları suçlamadan önce, bireylerin din değiştirmelerine sebep olan hususları tespit etmemiz önemlidir. Din değiştiren bu insanlar, acaba kendi dinlerini ne kadar yeterli ve doğru bir şekilde anlayabilmişlerdir? Toplumun çoğunluğunun inandığı dine ilgi duymayıp, farklı dinî inanışlara yönelmektedirler? Bu insanları farklı arayışlara götüren motivasyonlar nelerdir?

Çocukların küçük yaşlardan itibaren örnek aldıkları en önemli kişiler anne ve babalarıdır. Daha sonra bunu önem sırasına göre arkadaşları, akrabalar, öğretmenler takip etmektedir. Çocuk, içinde yetiştiği çevreye göre şekil almaktadır. Bu yüzden çocuğun içinde yetiştiği ortamın çok iyi hazırlanması gerekmektedir.

Orta III, Lise I ve Lise III. Sınıf Edebiyat ve Matematik bölümlerinde okuyan 94 kız ve 95 erkek öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmaya göre²⁰, çocukların Allah'ın varlığına inanma konusunda en çok ailelerinden etkilendikleri tespit edilmiştir (% 70,4). Bunu %25,4 ile öğretmenler ve % 19 ile de okudukları kitaplar takip etmektedir.

BURSA'DA MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

Bursa Amerikan Kız Koleji

Bursa Amerikan Kız Koleji'nde dört Türk öğrencinin Hıristiyanlığa geçtiğine dair ilk haber, Cumhuriyet Gazetesi 22 Teşriisani 1928'de çıktı. Bu habere göre Kayabaşı mevkiindeki bu küçük okulda müfettişlere ve Türk hocalara gösterilenin dışında "tetkike şayan" bazı hadiseler meydana geliyordu. İddiaya göre Türk öğrencilerden üçü (daha sonra bunların dört olduğu anlaşılacaktı) Hıristiyanlığa geçirilmişti. Bu öğrenciler sabahları erkenden Amerikalı öğretmenlerin refakatinde dağlara tepelere çıkıp esrarengiz şekilde ortadan yok oluyor, akşam yemeğe oturmadan önce hızlı hızlı bazı dualar okuyorlardı.

Misyonerlerin Bursa'da açmış oldukları Bursa Amerikan Kız Koleji'nde okuyan Müslüman Türk öğrencilerinden 3 tanesinin 22 Ocak 1928 yılında Hıristiyan olduğuna dair haberler basında yer alınca Hükümet tarafından olayın soruşturması yapılmış ve okulun misyonerlik faaliyetini yaptığı gerekçe gösterilerek bizzat Atatürk'ün talimatı ile okul 31 Ocak 1928 yılında kapatılmıřtır²¹

¹⁸ R. Stark, "Network s of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects", American Journal of Sociology, 6, 1980,1377 vd.

¹⁹ Harold, a.g.t, s.84.

²⁰ Hüseyin Öztürk, "Ergenlerde Din Duygusu ve Allah İnancının Boyutları", M.E.B., Din Öğretimi Dergisi,sayı:32, yıl:1992, s.48-49.

²¹ Necdet Sevinç, Osmanlı'dan Günümüze Misyonerlik Faaliyetleri, İstanbul 2002, 350-351; Ömer Turan, Avrasya'da Misyonerlik, Ankara 2002, 55-57; Ali Rıza Bayzan, Küresel Vaftiz, I.Baskı, İstanbul 2004, 232-

Toplumsal Tarih'in 113. Sayısında²² Mehmet Altun, 1928'de Bursa Amerikan Kız Koleji'nde dört Türk öğrencinin Hıristiyanlığa geçmesini ve bu olayın bir anda gündemin başlıca konusu haline gelmesini konu alıyor. Mehmet Altun burada Türkiye ve Amerika arasında Lozan'dan sonra yeni kurulmaya başlayan ilişkilerin de bu olayla bir kez daha sarsıntıya uğradığını belirtiyor. Altun, olayın haftalarca gazete manşetlerinden inmezken, aydınların hadiseyi çok daha büyük ölçekli bir "Cumhuriyet sonrası" kimlik bunalımının belirtisi olarak yorumladıklarından söz ediyor.

Bu konu, Amerikan basını da dahil olmak üzere, ertesi günkü pek çok gazetede geniş yer buldu. The New York Times'a göre American Board'un İstanbul'daki bir yetkilisi Türkiye'deki Amerikan okulları kanunlara uygun olduğundan soruşturma yapılmasını anlayışla karşıladıklarını, yeni Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nin Bursa'daki olayı tatminkâr bir şekilde sonuçlandıracağına inandıklarını belirtmişti.²³

Büyükelçi Grew, notlarında bu olayın bir sonraki adımının tüm misyon okullarının kapatılması olacağını, şimdi her şeyden önemlisinin bu durumun diğer okullara sıçramasını önlemek olduğunu yazar.²⁴ The New York Times ise bu karar üzerine fazla yorum yapmaz. Gazetenin bu çekimser tavrında, Associated Press muhabiri Miss Ring'in okulda gerçekten Hıristiyanlık propagandası yapıldığı ve Miss Sanderson'ın bazı öğrencilerin isteği üzerine gayri resmi olarak din dersleri verdiğini ve İncil dağıttığını itiraf ettiği yönünde verdiği bilgilerin etkisi olmalıdır.²⁵ Ancak Amerikan Hükûmetinin başta takındığı bu ılımlı tavır, davanın başlaması ve Türk Hükûmetinin diğer Amerikan okulları üzerindeki baskısını artırması üzerine giderek sertleşti. Üç Amerikalı kadının Hıristiyanlık propagandası yaptıkları gerekçesiyle yargılanması Amerikan kamuoyunda ses getirmiş, kilise çevreleriyle kadın örgütlerini Türkiye aleyhine harekete geçirmişti. Bu tepki, Miss Jillson, Miss Sanderson ve Miss Day'in 30 Nisan'daki duruşmada suçlu görülerek üçer gün hapis ve üçer lira para cezasına çarptırılması üzerine daha da artmıştı.

Günümüzde Bursa'da Misyonerlerin Yaptıkları Faaliyetler

Ev Kilisesi

Bursa Protestan topluluğu, 1996 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Merkez Heykel civarındaki kiralanan bir dairede Protestan topluluk oluşmaya başlamıştır. Pastörlük görevini İsmail Kulakçoğlu yürütmektedir. Yabancı uyruklu olup gönüllü misyonerlik yapan 2 kişi bulunmaktadır. Başlangıcından günümüze gelinceye kadar Pazar ibadetlerine sürekli olarak devam eden cemaat sayısı 5-6 tanesi yabancı uyruklu olmak üzere 30-35 civarındadır. Cemaatin çoğunluğunu işçiler oluşturmaktadır.

Bursa Protestan topluluğu hakkında basında çeşitli haberler yer almıştır. Apartman Dairesi Kilise Oldu²⁶ başlıklı haberdé Bursa'da yaşayan Hıristiyanların ayinlerini kiraladıkları 3 odalı bir apartman dairesinde yaptıklarını, cemaatin bir

235, "Bursa Amerikan Kız Koleji'nin Kapatılması Olayı", Bursa Defteri, Sayı 10 (Haziran 2001), s. 149-152. Uygur Kocabaşoğlu, "Amerikan Okulları", Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, cilt 2, s. 496.

²² Toplumsal Tarih 113. Sayı 13.05.2003.

²³ The New York Times, 23 Ocak 1928.

²⁴ Joseph C. Grew, Turbulent Era, A Diplomatic Record of Forty Years: 1904-1945, ed. Walter Johnson, cilt 2, Boston 1952, s. 756

²⁵ Grew, age, s. 758

²⁶ Yeni Mesaj Gazetesi, 22.12.2001.

bölümünün otomobil fabrikalarında çalışan yabancılardan, bir bölümünün ise misyonerlerin kazandıkları kişilerden oluşan toplam 30 Hıristiyan bulunduğu belirtilmektedir. Ayın yeri sıkıntısı çektiklerini, bu nedenle Heykel semtindeki bir daireyi kilise yaptıklarını iddia eden kilise gözetmeni, ayinlerini rahatlıkla yaptıklarını, bu güne kadar ayinle ilgili bir sorun yaşamadıklarını, Bursa insanının çok anlayışlı olduğunu ifade etmiştir.

Bursa'da misyonerlerin kiraladıkları 3 odalı apartman dairesinin 1 odası ayin yeri, 1 odası çocuk odası ve 1 odası da depo olarak kullanılıyor. Evden dönüştürme kilisede biri Bursa'da yaşayan yabancılarla İngilizce, diğeri yerli cemaatle Türkçe olmak üzere 2 kez ayin yapılıyor.

Bu kilise son zamanlarda oldukça aktif bir propagandaya başlamıştır. Bursa Protestan Kilisesi, İngiliz misyoner örgütlerinden de destek almaktadırlar. Bursa Protestan Kilisesi'nin faaliyetleri zaman zaman medyaya da konu olmuştur; konuya dair bir haberi şöyleydi: "İki İngiliz misyonerin önceki akşam Altıparmak'taki internet kafeleri işletme sahiplerinden izin aldıktan sonra tek tek dolaşıp, Hıristiyanlık dinini anlatan ve Hazreti İsa'nın sözde hayatının yer aldığı Türkçe hazırlanmış compact diskleri (CD) ilgi duyan gençlere ücretsiz olarak dağıttıkları kaydedildi. Hıristiyanlığın anlatıldığı Türkçe Web sayfalarının adresini de veren İngilizler'in dağıttıkları CD'lerin kutusunda "İsa'nın mesajının gerçekliği çağımızda giderek daha iyi anlaşılıyor" ifadeleri ve bir telefon numarası yer alıyor."²⁷

Bursa Protestan kilisesinin kitap fuarında stant açmak, ücretsiz konser düzenlemek, Hz. İsa filmini mümkün olduğu kadar geniş halk kesimine izletmek gibi misyonerlik faaliyetlerini yürüttüğü bilinmektedir. Misyonerlik faaliyeti ile ilgili olarak yerel bir gazetenin kendisi ile yaptığı bir röportajda İsmail Kulakçioğlu misyonerlikle ilgili olarak şunları söylemektedir. Misyoner olmak için kilisenin kimseye yetki vermesine gerek yok. Misyonerlik aslında genel anlamda bir tebliğdir. Hıristiyanlık bir tebliğ inancıdır. Tebliğ İncil'de bir buyruk olarak geçer. Günümüzde misyonerlikle ilgili şunlar yapılıyor şöyle yönlendiriliyor diye bir sürü söz duyuyoruz. Ama İncil'de çok belli bir şekilde buyruk olarak geçmiş "tebliğ edin" diye. Bakın İncil'deki buyruk şöyle: "İsa onlara şöyle buyurdu; Dünyanın her yerine gidin müjdeyi bütün yaradılışı duyurun." Bu misyonerlik denen faaliyetin köktü, bu tebliğ buyruğuna dayanır. Bu tebliğ hareketinde, her yapılan katıldığı veya arkasında olduğumu da söyleyemiyorum. İncil'in arasına dolar koyulup dağıtıldığına yönelik iddialar var! İncil'in arasına dolar konulduğu tamamen yalan. Bu olayın tanıklarını dinledim. 13 yıldır bu işin içerisindeyim bana İncil'den dolar çıkmadı. Bu doğru değil. İnsanların nefretini uyandıracak şekilde tebliğ yapmak doğru değil.²⁸

İsmail Kulakçioğlu, Olay Gazetesine verdiği röportajında sırf kendisi Hıristiyan olduğu için Balıkesir'de ikamet eden anne-babasının sorguya çekildiğini ve bu durumdan çok üzüldüğünü, bunun kişisel bir tercih olup anne babası ile bir ilgisi olmadığını dile getirmiştir.²⁹

²⁷ Türkiye Gazetesi, 06.10.2000.

²⁸ bursa@bursahakimiyet.com

²⁹ Olay Gazetesi, 06.08.2000.

Kitap/Kırtasiye Dükkânı

Okullar bölgesine yakın bir merkezde misyonerlik faaliyeti için kullanılan bir yerdir. Mevcut yerli ve yabancı kitap, hikâye ve romanların çoğu Hıristiyanlık propagandasına yöneliktir. Gelen müşterilere oldukça kibar ve nazik davranışlar sergilenmek suretiyle onların sempaticanlığı kazanılmaya çalışılmaktadır. Kırtasiye dükkânında pastör ve yardımcısı dönüştürümlü olarak çalışmaktadırlar. Protestan cemaatin hafta içi herhangi bir iş için randevu merkezi olarak kullandıkları ikinci adres konumundadır.

Fransız Kilisesi Kültür Evi

Fransız Kilisesi Kültür Evi 1881 yılında ibadete açılmıştır. Kilisenin içinde bulunduğu komplekste dispanser, işlik, yetimhane ve hastane bulunduğundan söz edilir. 1922-1927 yılları arasında yapılan yenileme sırasında, Rahip Prosper Lamerand'ın badana yaparken düşüp öldüğü bilinmektedir. Zaman zaman kesintiye uğrayan ibadet, en son Tofaş Fiat'ta çalışmak üzere İtalya'dan gelen ailelerce 1970'li yıllarda ibadet için kullanılmıştır.

Daha sonraki yıllarda boş kalan kilise binası ağır hasar görmüştür. 1996 yılında dönemin Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından başlatılan restorasyon girişimleri 2004 yılında sonuçlandırılmıştır. Restorasyon çalışmalarında kilise binasının özgünlüğü korunmuştur. İbadet salonunda, pencere başlangıç seviyesini belirten kuşak üzerinde, iç içe geçmiş "A, R, T" harfleri bulunmaktadır. Bu harfler "Adveniat Regnum Tuum" yani "İsa Mesih egemenliğin gelsin" anlamındadır. Bu yazılar "Birlik olsun" anlamına gelmektedir.³⁰

Bursa kilisesi Bağımsız Protestan Kiliseler Birliği'nin üyesidir. BPKB, Amerikan Board Teşkilâtı ve Kitab-ı Mukaddes Şirketi ile eklemler olarak faaliyet gösterir. Amerikan Board Teşkilâtı, Amerikan Dinci Sağ'ı temsil eden WASP'ın çatısı altında yer almaktadır.

Fransız Katolik Kilisesi, Katolik ve Protestan cemaat tarafından ortaklaşa kullanılmaktadır. Katoliklerin cemaat sayısı İstanbul'dan gelen papazlarla birlikte 15-20 arasında değişmektedir. Bursa'daki Katolik cemaat, daha çok yurt dışından gelip Bursa'daki Oyak Renault ve diğer fabrikalarda çalışan yabancılardan oluşmaktadır.

Orhangazi İlçesinde İncil Dağıtım Olayı

Orhangazi MHP İlçe Başkanı Metin Yıldırım, misyonerlik faaliyetleri yaptıkları belirlenen 2 kişinin dövülmesi olayına karıştığı gerekçesiyle, tutuklanarak Gemlik Cezaevi'ne gönderildi. Olayın Hıristiyanlık propagandası olarak İncil ve CD dağıtılmak istenmesi üzerine çıktığı öğrenildi. Edinilen bilgiye göre misyonerlik propagandası yapan Yakup Cindilli (32) ve Tufan Orhan (24) adlı kişiler çıkan kavga sonucu, Hüseyin Bektaş ve İbrahim Sekman tarafından dövüldü. Hastaneye kaldırılan Tufan Orhan ayakta tedavi olarak taburcu edilirken, Yakup Cindilli'nin Bursa Devlet Hastanesi Beyin Cerrahi Servisi'nde tedavisine devam ediliyor. Yapılan soruşturma sonucu Hüseyin Bektaş ve İbrahim Sekman tutuklanarak cezaevine gönderildi. Olay gecesi Yalova'da olduğunu belirten Metin Yıldırım, kavga sonucu Hüseyin Bektaş ve İbrahim Sekman'ın tutuklanarak cezaevine gönderilmesinden dolayı vicdanen

³⁰ http://www.bursakilisesi.com/biz/fransiz_kilise.htm

rahatsızlık duyduğunu, adının olaya karıştırılarak istismar edilmek istendiği için savcılığa ifade verdiğini söyledi. MHP İl Başkanı Necati Özensoy konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada “Asıl üzerinde durulması gereken ve bizleri derinden üzüntüye sevk eden olay, Orhangazi’de bazı çevrelerin elini kolunu sallayarak Hıristiyanlık propagandası adı altında İncil ve CD dağıtılması olayıdır.” dedi³¹.

Bu olay yurt dışı basında Türkiye’de Evangelist’lerin Müslüman reisler tarafından dövüldüğü başlığı ile çıkmıştır. Haberde ayrıca Orhangazi olayında MHP’liler tarafından dövülen 32 yaşındaki Yakup Cindilli’nin 1999 depreminden sonra “Alo dua” telefonunu aradıktan sonra Hıristiyanlıkla tanıştığını, Kitab-ı Mukaddes’i okuduğunu ve uzun süredir hikayeler ve şarkılar yazdığı da belirtilmektedir. Aynı haberde Türkiye’nin Batı ile İslâm dünyası arasında stratejik bir konumda bulunduğunu ve bunun kendileri için önemli olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye’nin bir zamanlar Hıristiyanlığın kalesi olduğunu, ancak zamanla oraların Müslümanlar tarafından İslâmlaştırıldığına da özellikle dikkat çekilmektedir.³²

Gemlik Kalpaklı Köyünde Vaftiz Kampı

Bursa’nın Gemlik ilçesinde yakın zamana kadar misyonerlerin vaftiz kampları bulunmaktaydı. Ancak yöre halkının aşırı tepkisi sonucu oradan Yalova Akköy’e taşınmıştır Bununla ilgili olarak ODTÜ Mühendislik Fakültesi’nin Gaziantep Kampüsü’nde öğretim görevlisi iken misyonerlik yaptığı için sınır dışı edilen Amerikalı Richard Allen Showalter’in 1985’e kadar Gaziantep merkez olmak üzere civar yerlerde misyonerlik faaliyetleri yaptığı saptanmıştır. Showalter, üniversite öğrencilerinden Muharrem Gündüz’ü vaftiz etmiş ve Gemlik Kalpaklı Köyü’ndeki misyoner kampına eğitim aldırılmıştır.³³

Yaz okulları/kampları sadece birtakım aktivitelerin sergilendiği programlar olmuyor; aynı zamanda kimileri için iyi bir misyonerlik alanına dönüşüyor. Çağdaş Eğitim Vakfı(ÇEV)’nda 03 Haziran 2002’de yapılan polis aramasında Amerika’nın en büyük misyonerlik örgütü American Board of Commissioners for Foreign (BOARD) ile vakfın ilişkisini ortaya koyan belgelerin ortaya çıkarılmasıyla yaz kampları ve misyonerlik konusu iyiden iyiye tartışılır olmuştu. Bu belgelerde BOARD ile ÇEV’in çocuk kulüpleri ve yaz okulları konusunda ortak proje yürüttükleri anlaşılıyordu. Uzmanlar birçok yaz okulunun misyonerlik amacı ile kullanıldığına dikkat çekiyor.³⁴

Misyonerlerin Mudanya ve Gemlik ilçelerinde metruk halde bulunan kiliselerin tespit ve restorasyonuna yönelik faaliyetleri bulunmaktadır. İznik, Gemlik, Mudanya ilçelerinin Hıristiyanlar için önemli bir yer olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle daha önce Rumların yaşadığı Tirilye (Zeytinbağı) beldesindeki metruk kiliseleri çok sayıda Hıristiyan ziyaret etmektedir.

³¹ Milliyet Gazetesi, 26.10.2003; Zaman Gazetesi, 28.10.2003.

³² Religious Liberty Prayer Bulletin - No. 246 - Wed 12 Nov 2003; <http://www.evangelicalalliance.org.au/rlc/http:opendoorsusa.org/display.asp?page=breakingnews>

³³ Aydınlık, 09 Aralık 2001,sayı: 751.

³⁴ Aksiyon, 16. 06. 2003, sayı: 445.